

Dominikanci u Hrvatskoj (ur. Igor FISKOVIĆ), Galerija Klovićevi dvori – Hrvatska dominikanska provincija, Zagreb, 2011., 534 str.

Monografija *Dominikanci u Hrvatskoj* objavljena je sredinom 2011. godine kao objedinjeni sadržaj znanstvenih tekstova i kataloga izložbe o dominikanskom crkvenom redu u Hrvatskoj koju je galerija Klovićevi dvori u Zagrebu priredila u vremenu od 20. prosinca 2007. do 30. ožujka 2008. Urednik ovoga monumentalnog izdanja je akademik Igor Fisković.

Sadržaj knjige podijeljen je na tri dijela. U prvome se nalazi općenita uvodna napomena o dominikanskom redu i kronologija razvoja toga reda u Hrvatskoj paralelno s onom u Europi i u svijetu. Drugi dio sastoji se od članka koji daju detaljan prikaz povijesti i aktivnosti dominikanaca na cijelom području današnjih granica Republike Hrvatske. U trećem dijelu nalazi se prikaz kataloga izložbe podijeljen na segmente u kojima su dominikanci djelovali u Hrvatskoj s prikazom predmeta i umjetničkih dijela koja su bila izložena na spomenutoj izložbi.

Uvodni dio ove monografije potpisuje akademik Franjo Šanjek u radu »Dominikanci u Hrvatskoj (13.–21. st.)« (11–30) u kojem iznosi općenitu povijest i kronološki red širenja Reda braće propovjednika ili dominikanaca u Europi i u svijetu od vremena njihova utemeljenja u 13. st. (Kastiljanac Dominik de Guzman), dajući istodobnu usporedbu s njihovim djelovanjem u Hrvatskoj.

Diana Vukičević-Samaržija u radu »Dominikanci u kontinentalnoj Hrvatskoj« (31–52) iznosi uzroke i tijek zbivanja dolaska dominikanaca na prostor sjeverne Hrvatske u vrijeme osmanlijskih napada. Ističe da su dominikanci svoje samostane osnivali unutar gradova, za razliku od franjevaca koji su se orijentirali na periferiju. Nabraja dominikanske samostane u gradovima koji su pripadali srednjovjekovnoj Hrvatskoj: u Čazmi, Dubici, Bihaću, Bosanskoj Kupi, Jastrebarskom i Gradišću kod Bosiljeva. Na prostoru današnje Hrvatske danas su sačuvani samostani sv. Nikole u Zagrebu i sv. Marije Magdalene u Čazmi.

Igor Fisković u radu »Dominikanski spomenici starijeg doba u jadranskoj Hrvatskoj« (53–118) naglašava važnost umjetničkih radova nastalih po narudžbi dominikanskog reda na prostoru južne Hrvatske. Opisuje arhitekturu dominikanskih crkava i samostana koji su se gradili unutar gradskih jezgri. Ističe da njihove građevine odražavaju mediteransku kulturu urbanog tipa, a dominikance naziva čuvarima prava i morala gradskog društva.

Oni su, ističe, stvorili kriterije vrijednosti hrvatskih urbanih sredina i njihovu kulturu. Vrhunac gradnje dominikanskih samostana trajao je u razdoblju od 14. do 16. st., ali je 17. st. stagnirao zbog učestalih osmanlijskih ratova.

Zoraida Demori Staničić u radu »Slikarstvo u crkvama dominikanskoga reda u Dalmaciji od 1300. do 1520. godine« (119–128) opisuje rad i utjecaj venecijanskih majstora u oslikavanju dominikanskih crkva u Hrvatskoj. Spominje rad Dubrovačke slikarske škole koja je djelovala radi oslikavanja dominikanskih sakralnih građevina krajem 15. i početkom 16. stoljeća. Opisuje važnost oslikanih minijatura u knjigama koje se čuvaju u knjižnicama dominikanskih samostana. Opremanjem dominikanskih crkava umjetničkim djelima za razdoblje od 16. do 19. st. pozabavio se Radoslav Tomić u radu »Slikarstvo i skulptura u dominikanskim crkvama u Dalmaciji od 16. do 19. st.« (129–160). U njemu navodi podatak da se u dominikanskim crkvama od 16. st. uvodi praksa kupnje umjetničkih djela majstora s Apeninskog poluotoka, a razlog tome je što domaći majstori nisu koristili mramor koji je u to vrijeme bio raširen u izgradnji oltara i skulptura. Ana Marinković u radu »Kultovi dominikanskih svetaca i njihova ikonografija od Tridentskog koncila« (161–180) opisuje utjecaj i značenje raširenosti kultova dominikanskih svetaca, po kojima su i nazvani neki samostani. To su npr. kult sv. Nikole (samostan u Zagrebu), sv. Magdalene (samostan u Čazmi), sv. Antuna (samostan u Bihaću) itd. Reforma reda, odnosno obnova strogoga redovničkog opsluživanja krajem 14. i u 15. st. dovela je do osnivanja novih samostana koji su uveli nove kultove svetaca.

Sanja Cvetnić u radu »Dominikanci i njihova ikonografija nakon Tridentskoga koncila« (181–202) opisuje uvjete u kojima su djelovali dominikanci tijekom 16. st., a to znači u vrijeme protureformacije. O dominikanskom samostanu u Dubrovniku u vremenu od 16. do 18. st. govori rad Karmen Gagro »Predmeti zlatarstva u dominikanskom samostanu u Dubrovniku« (203–218). U njemu autorica iznosi postav muzeja toga samostana koji čine relikvije, zavjetni darovi i razni liturgijski predmeti, dok se u radu »Liturgijsko ruho dominikanskih samostana u Hrvatskoj« (219–228) Jelena Ivoš bavi značenjem i izgledom liturgijskog ruha u dominikanskim samostanima u Hrvatskoj. Rozana Vojvoda u radu »Iluminirani rukopisi samostana sv. Dominika u Dubrovniku« (229–234) ističe da knjižnica dominikanskog samostana u Dubrovniku sadrži 24 srednjovjekovna rukopisa, od kojih je većina iluminirana. Neki od takvih primjera koje navodi jesu *Velika Biblija* iz 11. st. i Aristotelova *Metafizika* s početka 14. st.

O problemu nedovoljne istraženosti glazbenih kodeksa u dominikanskim samostanima u Hrvatskoj ukazali su Hana Breko Kustura i Ennio Stipčević u radu »Dominikanci i glazba« (235–244). Ističu da su dominikanci uvelike pridonijeli razvoju školstva u hrvatskim srednjovjekovnim gradovima pa tako i razvoju liturgijske glazbe te bi se stoga više pozornosti trebalo usmjeriti na znanstveno istraživanje tog aspekta dominikanske aktivnosti u Hrvatskoj. Milan Pelc objavio je u radu »O najstarijim tiskanim knjigama dominikanskih samostana u Hrvatskoj« (245–253) podatke o tiskanju, ilustraciji i uvezu knjiga koje se čuvaju u dominikanskim samostanima u Hrvatskoj. Ističe da su najbolje sačuvane knjige u knjižnici dominikanskog samostana u Dubrovniku, a knjižnice toga reda postoje još i u Splitu, Bolu na Braču i Starom Gradu na Hvaru. U mnogim inkunabulama tih samostana sačuvani su zapisi o vlasništvu i nabavi knjiga (koje većinom potječu od redovnika poje-

dinih samostana). Bratislav Lučin u radu »Marulićeve knjige u knjižnici dominikanskog samostana u Splitu« (254–256) opisuje ostavštinu književnika Marka Marulića, koji je u oporuci naveo da ostavlja šest knjiga splitskom dominikanskom samostanu u naslijeđe te opisuje ukratko svaki svezak.

U zadnjem dijelu monografije nalazi se katalog izložbe (257–498) s prikazom postava izložbe i tekstovima o izložbenim predmetima koji su podijeljeni na cjeline: graditeljstvo (257–310), slikarstvo (311–374), kiparstvo (375–412), zlatarstvo (413–446), crkveno ruho (447–460), rukopisi i glazbena baština (461–482), inkunabule (483–492), namještaj (493–498) i baština dominikanaca u kontinentalnoj Hrvatskoj (499–506). Na kraju knjige nalazi se skupna bibliografija (507–518).

Monografija i katalog izložbe *Dominikanci u Hrvatskoj* uistinu detaljno prikazuje povijest toga reda od 13. st. do danas, zbog čega zasigurno može koristiti kao vrijedna literatura za proučavanje crkvene povijesti i umjetnosti. Međutim, posebnost ovakvog izdanja je da, zbog svojih studioznih opisa i objavljenih fotografija predmeta s izložbe o dominikancima u Hrvatskoj postavljene u Klovićevim dvorima u Zagrebu tijekom 2007. i 2008. godine, ovjekovječuje spomenutu izložbu, jer omogućuje da se trajno može razgledati u tiskanom obliku, iako njezin fizički postav više ne postoji.

Božena Glavan